

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania R. S.

od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno - Rentowego Ministerstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji

o wysokość emerytury policyjnej i policyjnej renty inwalidzkiej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych w dniu 22 maja 2024 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 10 lutego 2022 r., sygn. akt III AUa 1159/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Krzysztof Rączka Krzysztof Staryk Romualda Spyt

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 10 lutego 2022 r., sygn. akt III AUa 1159/21, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację odwołującej się R. S. od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 26 kwietnia 2021 r., sygn. akt VIII U 3292/19, którym Sąd pierwszej instancji oddalił odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie z 22 lipca 2017 r.

Decyzją z 22 lipca 2017 r., numer: [...], o ponownym ustaleniu wysokości emerytury Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, na podstawie art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r., poz. 708 z późn. zm.) oraz na podstawie otrzymanej z IPN informacji Nr [...] z 12 maja 2017 r., od 1 października 2017 r. ponownie ustalił R. S. wysokość emerytury. W punkcie drugim wskazano, że od 1 października 2017 r. wysokość miesięcznego świadczenia wraz z przysługującymi wzrostami i dodatkami wynosi kwotę 2.069,02 zł, a po potrąceniach 1.716,81zł.

Drugą decyzją z 22 lipca 2017 r., numer: [...]1, o ponownym ustaleniu wysokości renty inwalidzkiej Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, na podstawie art. 22a w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy z 18 lutego 1994 r. oraz na podstawie otrzymanej z IPN ww. informacji, w punkcie ponownie ustalił od 1 października 2017 r. R. S. wysokość renty inwalidzkiej.

Odwołania od powyższych decyzji złożyła R. S., zaskarżając ją w całości i wnosząc o zmianę zaskarżonych decyzji przez przyznanie jej świadczenia emerytalnego oraz renty inwalidzkiej w dotychczasowych wysokościach.

W odpowiedzi na odwołanie Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji wniósł o oddalenie odwołań i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W sprawie ustalono, że wnioskodawczyni R. S. urodziła się [...] r., z wykształceniem średnim, z zawodu policjantka. Była członkiem Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej.

Pracowała w ZOZ-ie W. na stanowisku sekretarki medycznej. Następnie w 1983 r. została przeniesiona za porozumieniem między zakładami pracy do Urzędu Dzielnicowego W.. Urząd Wojewódzki Miasta W. i Województwa [...] skierował wnioskodawczynię na studia na Wydziale Administracji. Nie ukończyła tej szkoły.

Wnioskodawczyni dwukrotnie zdawała do szkoły teatralnej, lecz nie udało jej się tam dostać. Wówczas uległa namowom ojca i zgłosiła się do pracy do Służb Bezpieczeństwa.

Od 23 listopada 1984 r. wnioskodawczyni została przyjęta do Służby Bezpieczeństwa i mianowana funkcjonariuszem na okres służby przygotowawczej na stanowisko wywiadowcy Wydziału „B”. W okresie od 11 marca do 21 marca 1985 r. odbyła przeszkolenie na kursie „O” dla nowoprzyjętych wywiadowców Wydziału „B”. Z dniem 4 sierpnia 1987 r. awansowała na starszego wywiadowcę Wydziału „B”. W roku szkolnym 1986/1987 ukończyła z wynikiem dobrym Szkołę Chorałych Biura „B” MSW w Warszawie. W czasie nauki opanowała pracę operacyjnym sprzętem zdjęciowym, uczyła się kryminalistyki, anatomii, psychologii, uczyła się być dobrym wywiadowcą. Każdy wywiadowca był szkolony, żeby nie ujawniać się.

Wydział tajny oddziału B, w którym pracowała wnioskodawczyni, był oddziałem usługowym, jego funkcjonariusze wykonywali zlecenia z różnych oddziałów Komendy. Praca polegała na obserwacji figurantów, osób będących w zainteresowaniu. Wnioskodawczyni pracowała w terenie - obserwowała tych ludzi, ustalała adresy do jakich się udają, prowadziła dokumentację fotograficzną osób, z którymi kontaktowali się figuranci, miejsca gdzie przebywali i pojazdy, które były wykorzystywane. Nie zakładała podsłuchów. Ponadto, zajmowała się inwentaryzacją, archiwizacją, zastępowała sekretarkę naczelnika i około 3 lat była kierownicą. Wnioskodawczyni przez okres służby dostawała dodatki specjalne. Wnioskodawczyni wykonywała głównie zadania zlecane jej przez resort. Przez okres służby była nader pozytywnie opiniowana i nagradzana dodatkami za wykonywanie obowiązków.

Rozkazem personalnym Nr [...] z 20 sierpnia 1990 r. na podstawie § 7 Zarządzenia nr 60/87 Ministra Spraw Wewnętrznych z 31 października 1987 r. w sprawie przebiegu służby funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej (Dz.Urz. MSW z 1989 r. Nr 6 poz. 16) w związku z art. 147 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 1990 r. Nr 30 poz. 179) zwolnił m.in. wnioskodawczynię R. S. z zajmowanego stanowiska młodszego chorążego (młodszy asystent gr. 17) w Milicji Obywatelskiej i przyjął do Policji z od 31 lipca 1990 r., mianując ją na stanowisko młodszego asystenta w dotychczasowym uposażeniu.

Znajomość wnioskodawczynie języków obcych (ukraińskiego i rosyjskiego) wykorzystywano do pracy, tłumaczyła rozmowy grup przestępczych z obszarów Rosji, Ukrainy. Ponadto, nadal była wywiadowcą, fotografowała osoby w zainteresowaniu Policji. Po 1990 r. wnioskodawczym pracowała w WTO - Wydział Techniki Operacyjnej.

Decyzją z 1 października 2012 r., [...], ustalono R. S. prawo do emerytury policyjnej za 22 lata, 1 miesiąc i 20 dni wysługi. Przy ustaleniu wysokości emerytury uwzględniono wysługę emerytalną określoną w odrębnym szczegółowym obliczeniu będącym integralną częścią decyzji. Podstawę wymiaru emerytury stanowiła kwota 5.210,83 zł. Emerytura z tytułu wysługi lat wyniosła 75% podstawy wymiaru, tj. kwotę 3.908,12 zł.

Decyzją z 27 lutego 2017 r., KRW [...]1, o waloryzacji policyjnej emerytury Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, na podstawie art. 5 ust. 3 i art. 6 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r., poz. 708 z późn. zm.) w zw. z art. 1, 5-6, 8-9 i art. 12 ustawy z 2 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 2) od 1 marca 2017 r. ustalił R. S. nową wysokość policyjnej emerytury oraz poinformował, że od 1 marca 2017 r. wysokość świadczenia wynosi kwotę 4.471,02 zł.

Ponadto wskazano, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 5.588,78 zł oraz że wysokość emerytury do wypłaty miesięcznie wynosi 3.656,63 zł.

Decyzją z 15 października 2013 r., [...], o ustaleniu prawa do renty inwalidzkiej, Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, na podstawie art. 5, 19, 20, 21, 21a, 22 w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2013 r., poz. 667 ze zm.), renta inwalidzka z tytułu zaliczenia do III grupy inwalidztwa stanowiła 40% podstawy wymiaru, tj. 5.419,26 zł. Łączna wysokość świadczenia wyniosła kwotę 2.167,70 zł. Wypłatę świadczenia wstrzymano ze względu na posiadanie prawa do korzystniejszej emerytury policyjnej.

Informacją o przebiegu służby Nr [...] z 12 maja 2017 r. Instytut Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu poinformowała, że R. S. w okresie od 16 listopada 1984 r. do 31 lipca 1990 r. pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

Zaskarżoną decyzją z 22 lipca 2017 r., numer: KRW [...], o ponownym ustaleniu wysokości emerytury Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, na podstawie art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r., poz. 708 z późn. zm.) oraz na podstawie otrzymanej

z IPN informacji Nr [...] z 12 maja 2017 r., od 1 października 2017 r. ponownie ustalił R. S. wysokość emerytury. W punkcie drugim wskazano, że od 1 października 2017 r. wysokość miesięcznego świadczenia wraz z przysługującymi wzrostami i dodatkami wynosi kwotę 2.069,02 zł, a po potrąceniach 1.716,81zł.

W uzasadnieniu tejże decyzji organ rentowy poinformował, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 5.588,78 zł, a emerytura stanowi 65,87% podstawy wymiaru. W punkcie szóstym przedmiotowej decyzji wskazano, iż łączna wysokość emerytury stanowi 65,87% podstawy wymiaru i wynosi kwotę 3.681,33 zł. W punkcie dziewiątym wskazano, iż ustalona w punkcie szóstym wysokość emerytury jest wyższa od kwoty 2.069,02 zł, tj. przeciętnej emerytury ogłoszonej przez Prezesa ZUS, wobec czego wysokość emerytury ogranicza się do kwoty 2.069,02zł. W związku z powyższym wysokość miesięcznego świadczenia wraz z przysługującymi wzrostami i dodatkami ustalono na kwotę 2.069,02 zł bez opodatkowania, a po potrąceniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy, ustalono wysokość emerytury do wypłaty na kwotę 1.716,81 zł.

Zaskarżoną drugą decyzją z 22 lipca 2017 r., numer: KRI [...]1, o ponownym ustaleniu wysokości renty inwalidzkiej Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, na podstawie art. 22a w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. oraz na podstawie otrzymanej z IPN informacji, od 1 października 2017 r. ponownie ustalił R.S. wysokość renty inwalidzkiej.

W uzasadnieniu tejże decyzji organ rentowy poinformował, że podstawę wymiaru świadczenia stanowi kwota 5.611,43 zł, a emerytura stanowi 0,00% podstawy wymiaru. W punkcie szóstym przedmiotowej decyzji wskazano, iż łączna wysokość emerytury stanowi 0,00% podstawy wymiaru i wynosi kwotę 0,00 zł. W punkcie dziewiątym wskazano, iż ustalona w punkcie szóstym wysokość emerytury jest niższa od kwoty odpowiedniego świadczenia w najniższej wysokości, wobec czego wysokość emerytury podwyższa się do kwoty 750,00 zł. W punkcie 13 wskazano, iż nie wypłaca się renty inwalidzkiej z uwagi na posiadanie prawa do korzystniejszej emerytury policyjnej.

Wyrokiem z 26 kwietnia 2021 r., sygn. akt VIII U 3292/19 Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił odwołania R. S. od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-

Rentowego MSWiA w Warszawie z 22 lipca 2017 r. oraz zasądził od wnioskodawczyni na rzecz strony pozwanej kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Apelację od powyższego wyroku wniosła odwołująca się, zarzucając mu naruszenie art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 2 k.p.c.; art. 15c ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej, Służby Więziennej oraz ich rodzin; art. 15c ustawy zaopatrzeniowej w związku z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej oraz art. 8 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako niezasadną.

Sąd odwoławczy wskazał, że stanowisko Sądu pierwszej instancji, który w tym indywidualnym przypadku nie widział podstaw do zakwestionowania decyzji organu emerytalnego, jest właściwe, podobnie jak argumentacja, której użył Sąd Okręgowy uzasadniając swój pogląd o uznaniu wnioskodawczyni za współuczestnika systemu bezprawia, po dokonaniu indywidualnej oceny jej czynów.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 1 oraz art. 8 Konstytucji RP, Sąd Apelacyjny zaznaczył, że obowiązkiem sądu powszechnego jest poddanie przepisów z zakresu zabezpieczenia społecznego wykładni prokonstytucyjnej. Tak uprawnienie, jak i obowiązek prokonstytucyjnej wykładni stosowanych przez sądy powszechne przepisów wynika z art. 178 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2017 r., I UK 325/16, LEX nr 2389585). Jak wskazał Sąd Najwyższy w fundamentalnej dla rozważanej problematyki uchwale z 16 września 2020 r., III UZP 1/20, OSNP 2021 nr 3, poz. 28, przyjęcie wykładni prokonstytucyjnej nie krzyżuje kompetencji Sądu z Trybunałem Konstytucyjnym, bowiem za pomocą tego zabiegu obok normy ustawowej, zastosowana zostanie norma konstytucyjna jako dyrektywa interpretacyjna, sprzyjając tym samym wykładni ustawy w zgodzie z Konstytucją. Odkodowanie norm prawnych mających zastosowanie w niniejszej sprawie wymaga zatem uwzględnienia zasad konstytucyjnych, na które zwrócił uwagę Sąd Najwyższy

we wskazanej uchwale. Przede wszystkim granicą ingerencji powinna być przede wszystkim zasada ochrony praw nabytych, która chroni oczekiwania usprawiedliwione i racjonalne oraz zasada ochrony zaufania do państwa i prawa (zob.: wyroki TK: z 7 maja 2001 r., K 19/00, LEX nr 48035, z 6 lipca 1999 r., P 2/99, LEX nr 37398; z 22 czerwca 1999 r., K 5/99, LEX nr 39993). Każda ingerencja w prawa i wolności jednostki, w tym w uprawnienia emerytalne, musi być zgodna z zasadą proporcjonalności wymienioną w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w którym dopuszcza się ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw, ale tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Realizując ten trafny kierunek prokonstytucyjnej interpretacji przepisów mających zastosowanie w sprawie Sąd Najwyższy w uchwale z 16 września 2020 r., w sprawie III UZP 1/20 wskazał, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” zawarte w art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, z uwzględnieniem indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Sąd ten stwierdził, że odkodowanie pojęcia „służba na rzecz totalitarnego państwa” stanowi punkt wyjścia do analizy sytuacji prawnej indywidualnych świadczeniobiorców, przy czym służba taka (na rzecz totalitarnego państwa) nie musi być tożsama ze służbą pełnioną w okresie istnienia państwa totalitarnego i w ramach istniejących w tym państwie organów i instytucji. Nie każde bowiem nawiązanie stosunku prawnego w ramach służby państwowej wiąże się automatycznie z zindywidualizowanym zaangażowaniem bezpośrednio ukierunkowanym na realizowanie charakterystycznych dla ustroju tego państwa jego zadań i funkcji. Charakteru służby „na rzecz” państwa o określonym profilu ustrojowym nie przejawia ani taka aktywność, która ogranicza się do zwykłych, standardowych działań podejmowanych w służbie publicznej, to jest służbie na rzecz państwa jako takiego, bez bezpośredniego zaangażowania w realizację specyficznych - z punktu widzenia podstaw ustrojowych - zadań i funkcji tego państwa, ani tym bardziej taka aktywność, która pozostaje w bezpośredniej opozycji

do zadań i funkcji państwa totalitarnego (zob. wyroki: z 12 grudnia 2019 r., I OSK 1631/19, LEX nr 2771755; I OSK 1711/19, LEX nr 2771718; z 13 grudnia 2019 r., I OSK 1569/19, LEX nr 2799402 i I OSK 1464/19, LEX nr 2764720).

Z uchwały tej wynika zatem, co w pełni akceptuje Sąd Apelacyjny, że nie ma odpowiedzialności zbiorowej, a odpowiedzialności osoby nie można odrywać od jej indywidualnych czynów w czasie pełnienia służby przed rokiem 1990.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy stwierdzić trzeba, że Sąd Okręgowy, dokonując w sposób zindywidualizowany i wnikliwy oceny sytuacji R. S. trafnie przyjął, że wnioskodawczyni pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, przez co zaistniały przesłanki do zastosowania art. 15c ustawy. Ustalenia Sądu Okręgowego w tym zakresie nie są wadliwe, bowiem zostały poczynione w oparciu o całościową ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, a rozumowanie sądu nie uchybia zasadom logiki i doświadczenia życiowego, przez co zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. należy znać za bezzasadny. Odnosząc się do sformułowanego zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Sąd odwoławczy podkreślił, że przepis ten nakłada na sąd orzekający obowiązek wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału, uwzględnienia wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, skonkretyzowania okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności, wskazania jednoznacznego kryterium oraz argumentacji pozwalającej - wyższej instancji i skarżącej - na weryfikację dokonanej oceny w przedmiocie uznania dowodu za wiarygodny bądź też jego zdyskwalifikowanie, przytoczenia w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia dowodów, na których sąd się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności. Jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i musi się ostać, choćby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dowodowego, dawały się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub, gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo- skutkowych, to przeprowadzona przez sąd ocena dowodów

może być skutecznie podważona (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 września 2002r., II CKN 817/00, LEX nr 56906). W ocenie Sądu odwoławczego, przeprowadzona przez Sąd Okręgowy ocena zgromadzonego materiału dowodowego nie uchybiała treści art. 233 § 1 k.p.c.

Podstawą poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń była informacja Instytutu Pamięci Narodowej o przebiegu służby wnioskodawczynie, w której wskazano, że pełniła ona służbę w organach bezpieczeństwa państwa. Ustalenia w przedmiocie zakresu służby, jej charakteru, wykonywanych czynności przez odwołującą ustalono w oparciu o dokumenty zawarte w aktach osobowych, ale też w oparciu o zeznania samej ubezpieczonej. W okresie od 16 listopada 1984 r. do 31 lipca 1990 r. wnioskodawczynie wykonywała prace operacyjne pozostając w służbie w Wydziale Tajnym „B”. Biuro „B” zajmowało się obserwacją, inwigilacją obywateli w pracy operacyjno-rozpoznawczej, wykorzystując m.in. środki techniki operacyjnej (fotografia, podsłuchy). Sąd Okręgowy prawidłowo dokonał ustalenia w oparciu o zaoferowane przez strony dowody tego, czym faktycznie zajmowała się w tym czasie wnioskodawczynie w ramach swoich obowiązków. Z dokumentacji IPN oraz zapisów przebiegu służby wynika, że była zaangażowanym i aktywnym pracownikiem. W ramach powierzonych jej działań ubezpieczona pracowała w terenie. Dokonywała obserwacji i dokumentowała fotograficznie miejsca w których przebywali figuranci, ustalała ich adresy, osoby z którymi się spotykali.

Nakreślony w oparciu o wyżej wskazane dowody stan faktyczny, co do przebiegu służby wnioskodawczynie jest wystarczający dla wydania rozstrzygnięcia.

W świetle powyższego zarzut naruszenia prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 15c ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. jest niezasadny, bowiem służba wnioskodawczynie w spornym okresie, przy uwzględnieniu całokształtu jej indywidualnych czynów w tamtym okresie, nosi znamiona „służby na rzecz totalitarnego państwa”. Podkreślić bowiem należy, że nie budzi żadnych wątpliwości z punktu doświadczenia życiowego i zasad logiki, że to właśnie w oparciu o czynności polegające na inwigilacji, obserwacji obywateli, monitorowania zachowań poszczególnych osób, nadzoru nad nimi działał aparat opresji państwa totalitarnego, naruszając prawo do prywatności, wolności słowa.

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżyła odwołująca się w całości.

Skarżąca zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 15c w związku z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej przez jego niewłaściwe zastosowanie będące konsekwencją dokonania błędnej wykładni przejawiające się w przyjęciu, że służba skarżącej od 23 listopada 1984 r. do 31 lipca 1990 r. była służbą na rzecz bliżej niesprecyzowanego totalitarnego państwa, podczas gdy całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności w aktach osobowych skarżącej, pomimo faktu, że prawidłowa wykładnia, a co za tym idzie, również zastosowanie przepisu, wymagają, aby dla uznania czy służba danego funkcjonariusza była służbą na rzecz totalitarnego państwa, czynności wykonywane w ramach służby rzeczywiście zmierzały do umocnienia i utrzymania władzy totalitarnej, a w konsekwencji błędne ustalenie, że co do osoby skarżącej doszło do aktualizacji przesłanek w tych przepisach wskazanych;

2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 22 w związku z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej przez jego niewłaściwe zastosowanie będące konsekwencją dokonania błędnej wykładni przejawiające się w przyjęciu, że służba skarżącej od 23 listopada 1984 r. do 31 lipca 1990 r. była służbą na rzecz bliżej niesprecyzowanego totalitarnego państwa, podczas gdy całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności w aktach osobowych skarżącej, pomimo faktu, że prawidłowa wykładnia, a co za tym idzie, również zastosowanie przepisu, wymagają, aby dla uznania czy służba danego funkcjonariusza była służbą na rzecz totalitarnego państwa, czynności wykonywane w ramach służby rzeczywiście zmierzały do umocnienia i utrzymania władzy totalitarnej, a w konsekwencji błędne ustalenie, że co do osoby skarżącej doszło do aktualizacji przesłanek w tych przepisach wskazanych;

3. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 15c ustawy zaopatrzeniowej w związku z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej przez przyjęcie, że decyzja Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA odbierająca skarżącej prawo do świadczenia z tytułu zaopatrzenia emerytalnego jest prawidłowa, podczas gdy stanowi ona naruszenie zasady wynikającej wprost z art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którą każdy obywatel ma prawo do zaopatrzenia emerytalnego oraz

gwarancji, że nic zostanie ono ograniczone poza wyjątkowymi okolicznościami wskazanymi wprost w przywołanym już art. 31 ust. 1 Konstytucji;

4. naruszenie przepisów postępowania, tj. art 233 § 1 k.p.c., przez dowolną, sprzeczną z zasadami logiki oraz doświadczenia życiowego ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego przez błędne przyjęcie, że skarżąca pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, podczas gdy z żadnych znajdujących się w aktach dokumentów oraz z zeznań skarżącej nie wynika, żeby skarżąca pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa.

Wobec powyższego skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu; zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona w stopniu uzasadniającym uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny).

Sądy obu instancji rozpoznające niniejszą sprawę odwołały się do tezy wyrażonej w uchwale Sądu Najwyższego z 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021 nr 3, poz. 28), zgodnie z którą kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13b ust. 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 723) powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i

wolności człowieka. Sąd drugiej instancji prawidłowo wskazał, że z uchwały tej wynika wniosek, że przyjęcie spełnienia przesłanki „służby na rzecz totalitarnego państwa” nie może być działaniem mechanicznym, opartym jedynie na analizie formalnej przynależności do jednostek wskazanych w ustawie zaopatrzeniowej lecz na podstawie indywidualnych działań funkcjonariusza.

Zgodzić się jednak należy ze stroną skarżącą, że Sąd Apelacyjny, pomimo przyjęcia takich słuszych założeń wyjściowych, nie rozważył całości stanu faktycznego sprawy i materiału dowodowego zebranego w sprawie, a odnoszącego się do pełnienia służby przez odwołującą się. W związku z tym, zaskarżony wyrok został wydany co najmniej przedwcześnie, bez dokonania i rozważenia wszystkich relewantnych okoliczności faktycznych.

Sąd drugiej instancji w ogóle nie wziął pod uwagę okresu pełnienia przez odwołującą się służby na rzecz jednostek Policji już po zmianach ustrojowych i obaleniu poprzedniego reżimu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, na podstawie art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej, że zastosowane w art. 15c ust. 3 ustawy z 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy „równanie w dół” ma charakter „ślepy”. Dotyczy każdego kto pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, bez względu na czasowy wymiar tej służby do 31 lipca 1990 r., jak również bez względu na okres służby po 31 lipca 1990 r. Artykuł 15c ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy ma więc właściwości represywne. Sprawia to, że mechanizm z art. 15c ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy jest oderwany całkowicie od reguły proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP), abstrahuje od powszechnie rozumianego i akceptowanego poczucia sprawiedliwości, które polega na występowaniu racjonalnej adekwatności między czynem a sankcją oraz narusza zasadę równego traktowania ubezpieczonych. Podzielić należy konkluzję, że w demokratycznym państwie prawa nie mogą korzystać z ochrony rozwiązania normatywne w jawny sposób nierówno traktujące obywateli, które w nieprawidłowy (odwetowy) sposób sankcjonują na gruncie prawa zabezpieczenia społecznego „rozliczenia historyczne” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 30 listopada 2023 r., III USKP 65/23, OSNP 2024 nr 6, poz. 67).

Zważyć należy, że z treści zaskarżonych decyzji wynika, że organ rentowy zastosował również mechanizm określony w art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej,

jednak Sąd drugiej instancji, a przed nim Sąd Okręgowy, nie dokonali jakichkolwiek rozważań dotyczących zasadności, czy wręcz konstytucyjności zastosowania tego przepisu, w szczególności w kontekście długotrwałej służby ubezpieczonej po 1990 r. i przebiegu tej służby. W tym zatem zakresie ustalenia i rozważania Sądu drugiej instancji muszą ulec uzupełnieniu, należy bowiem mieć na uwadze, że w apelacji podniesiono zarzut naruszenia całego art. 15c ustawy zaopatrzeniowej, bez wskazywania jego konkretnych ustępów, stąd też Sąd drugiej instancji powinien rozważyć ten zarzut szeroko, w kontekście treści zaskarżonej decyzji.

Nie ulega również wątpliwości, że długość i przebieg służby przed 31 lipca 1990 r. oraz po tej dacie powinny zostać również uwzględnione przy dokonywaniu oceny w przedmiocie „służby na rzecz totalitarnego państwa”, bowiem krótkotrwała służba, niepowiązana bezpośrednio i nieprowadząca do naruszania praw i wolności obywateli w okresie PRL, w porównaniu do długiego okresu służby po 1990 r., zwłaszcza takiej, której przebieg został szczególnie doceniony, nie powinna wpływać na wymiar uprawnień emerytalnych.

Wobec powyższego, Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę ponownie przeanalizuje i oceni całość zebranego w sprawie materiału dowodowego, a nie jedynie wybrane, pojedyncze dowody, weźmie pod uwagę również przebieg służby odwołującej się po 1990 r., proporcje tej służby w stosunku do służby przed 31 lipca 1990 r. i dopiero wówczas, na podstawie takiej całościowej oceny stanu faktycznego sprawy, przesądzi, czy odwołujący się pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa. Ponadto, Sąd drugiej instancji rozważy zasadność zastosowania w stosunku do odwołującej się art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej, w zwłaszcza w kontekście przebiegu jej służby już po zmianach ustrojowych.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 386 k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[a!]

